

บทคัดย่อ

การวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และได้รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ภาคประชาชน ผู้นำชุมชน องค์กรเอกชน ประชาชนชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยเครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความเข้มแข็งด้านการพัฒนาและจัดหาแหล่งน้ำ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ด้านการจัดสรรและการใช้ประโยชน์จากน้ำ ด้านการป้องกันและแก้ไขภัยธรรมชาติด้านน้ำ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ และด้านการป้องกันและแก้ไขมลภาวะด้านน้ำตามลำดับ โดยชุมชนมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองและแก้ปัญหาในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับผู้นำชุมชน ในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วม ขาดแคลนน้ำ การพังทลายของดิน การรुक้าของน้ำเค็ม น้ำเสียจากตะกอนดินทรายและจากการเกษตรรวมทั้งการจัดการที่ดินทำกินของประชาชน

ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ๖ ปัจจัย คือ ด้านผู้นำชุมชน ด้านระบบเครือข่ายชุมชน ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาชุมชน ด้านการมีส่วนร่วม และด้านระบบความสัมพันธ์ ปัจจัยทั้ง ๖ ด้าน ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย ร้อยละ ๘๕.๓๐ โดยปัจจัยด้านผู้นำชุมชน ด้านระบบเครือข่ายชุมชนส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ได้มากที่สุด รองลงมาปัจจัยด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมและด้านระบบความสัมพันธ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๐๑, ๐.๐๐๑, ๐.๐๑, ๐.๐๕, ๐.๐๕ และ ๐.๐๕ ตามลำดับ

ส่วน รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย จังหวัดนครศรีธรรมราช พัฒนามาจากการสังเคราะห์ แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง บริบทของชุมชน การจัดการน้ำของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนและปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งโดย การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ของลุ่มน้ำสาขาคลองกลาย ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน ดังนี้ ๑) ด้านการเตรียมการ ได้แก่ ศี กษาบริบทชุมชน การเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การรู้ถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรม การเรียนรู้และเข้าใจลักษณะพื้นที่ของลุ่มน้ำ ๒) ด้านกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ได้แก่ กำหนดประเด็นปัญหาของชุมชน มาตรการจัดการพึ่งพาตนเองและการแก้ปัญหาของชุมชน มาตรการ/วิธีการพัฒนาทางเลือกโดยชุมชนและด้านการกำหนดกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ๓) ด้านการขยายเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ ขยายเครือข่ายระดับตำบลร่วมกัน และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระดับลุ่มน้ำ

Abstract

This research aims to study on the strength of the community on water management, to study on factors influencing on the strength on water management, and to gain the format of strengthening through participation in water management in the area of Khlong Klai sub-basin in Nakhon Si Thammarat province. The samples were local people, community leader, private organizations, village philosophers, local administrative organizations, and government agencies related to water management. Tools used in this research were questionnaires, interview, and focus group.

The results showed that the overall strength of the community on water management in the area of Khlong Klai sub-basin in Nakhon Si Thammarat province was in moderate level. When considering on each dimension, it was found that the strength on water source development and providing had the highest mean followed by water utilization and allocation, water disaster prevention and solving, water conservation, and water pollution prevention and solving, respectively. The community has the abilities of self-sufficiency and community's problems solving to some extent under the cooperation of local administrative organizations and community leader in solving the problems on flood, water scarcity, soil erosion, salt water intrusion, and wastewater from sand and silt and agriculture as well as in managing agricultural lands for people.

Factors influencing on the strength of water management in the area of Khlong Klai sub-basin in Nakhon Si Thammarat province were consisted of 6 factors including community leader, community network system, learning process, community's culture and local wisdom, participation, and relationship system. These 6 factors affected to the strength of the community on water management in the area of Khlong Klai sub-basin by 85.30%. Whereas, factors on community leader and community network system influenced on the strength on water management in the highest level followed by learning process, community's culture and local wisdom, participation, and relationship system, with statistical significance at 0.001, 0.001, 0.05, 0.05, and 0.05, respectively.

For the format of strengthening through participation in water management in the area of Khlong Klai sub-basin in Nakhon Si Thammarat province, it was developed from synthesizing the concept of strengthening community context, community's water management, community's strength, and factors influencing on the strength on water management. The results showed that the format of

strengthening through participation in water management in the area of Khlong Klai sub-basin was consisted of 3 procedures including: 1) preparation–study on community’s context, understanding on community’s changing, perception on local wisdom and culture, learning and understanding on characteristics of basin’s ground; 2) community strengthening process - addressing community’s problems and issues, measures on self-sufficiency, community’s problem solving, measures/methodology on alternative development performed by community, and determination on community’s public activities; and 3) expansion of cooperative network–expanding networks in sub-district level and promoting the building of network in basin level.